

Ontmoet de Schelde

Sigmaplan
Vlassenbroek

April 2014

Aanleg overstromingsgebied uit de startblokken

© Vilda - Yves Adams

"In de zomer van 2012 startte de Vlaamse overheid met de aanleg van het overstromingsgebied Vlassenbroek in jouw buurt. Die werken passen in het Sigmaplan, een grootscheeps project voor meer waterveiligheid en natuurontwikkeling langs de Schelde en haar zijrivieren.

De grondwerken voor de compartimenteringsdijk tussen het noordelijke en het zuidelijke deel zijn inmiddels afgerond. De aanleg van de ringdijken wordt nu volop voorbereid. Ook de werken om de drinkwatertoevoerleiding te verplaatsen zijn volop bezig.

Wist je dat er ook nieuws is over de beverfamilie die in het GOG Vlassenbroek een onderkomen heeft gevonden? En dat er een uniek kunstproject wordt opgezet in het gebied? Je leest het allemaal op de volgende pagina's. Voor meer info en een actuele stand van zaken kun je steeds terecht op www.sigmaplan.be."

Hans De Preter

projectingenieur Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z)

Elias Verbanck

projectleider Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

Welkom in het Sigmaproject Vlassenbroek

De grondwerken voor de compartimenteringsdijk tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van het projectgebied Vlassenbroek zijn inmiddels afgerond.

In Baasrode, een deelgemeente van Dendermonde, wordt gewerkt aan een van de grootste gecontroleerde overstromingsgebieden (GOG's) van de Schelde: het Sigmagebied Vlassenbroek. Stap voor stap wordt het gebied heringericht. Binnen enkele jaren verhoogt het GOG niet alleen de veiligheid; ook is er plaats voor Europese topnatuur.

Het pittoreske kunstenaarsdorpje Vlassenbroek ligt verscholen in een Scheldemeander.

Het Sigmaproject Vlassenbroek wordt ingericht als een gecontroleerd overstromingsgebied, kortweg GOG. De rivier kan hier veilig overstromen omdat een dijk het GOG omringt. Het overstromingsgebied Vlassenbroek bestaat uit een noordelijk en een zuidelijk deel, die van elkaar gescheiden zijn door een compartimenteringsdijk.

Het noordelijke deel

In het noordelijke deel, 102 hectare groot, komt er unieke getijdennatuur door dagelijks het getij in getemperde vorm binnen te laten. We spreken van een overstromingsgebied met gereduceerd getij of GOG-GGG. Alleen bij stormtij, als een springtij op de Schelde samenvalt met een noordwesterstorm, zal het noordelijke deel zijn veiligheidsfunctie opnemen. Dat zal naar verwachting één à twee keer per jaar gebeuren. Het noordelijke deel stroomt dan op een gecontroleerde wijze vol via de verlaagde overlooppdijk.

Het zuidelijke deel

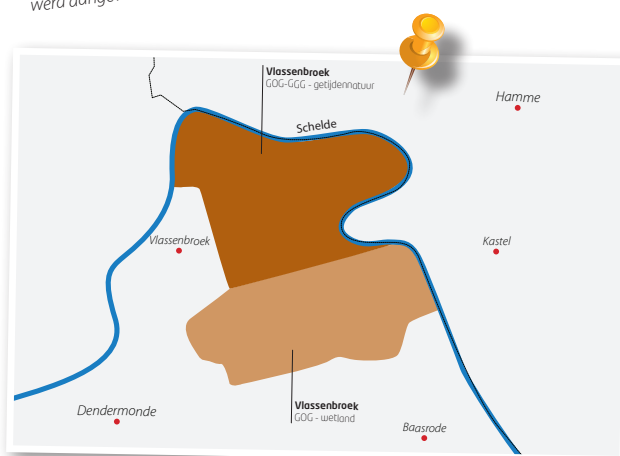
Het zuidelijke deel, 138 hectare groot, krijgt een natuurinvulling als 'wetland'. Dat gedeelte komt niet onder invloed van het dagelijkse getij, maar zal alleen bij heel hoge waterstanden overstromen, als een springtij samenvalt met een extreme noordwesterstorm. Die uitzonderlijke situatie zal maar één keer in de vijftig jaar voorkomen.

Twée GOG's in tandem

Het GOG Vlassenbroek hangt samen met dat van het naburige Sigmaproject Wal-Zwijn, in de buurgemeente Hamme. Na de realisatie van het Sigma-plan worden hier de meest extreme waterstanden opgevangen. Eerst loopt het overstromingsgebied in het noordelijke deel van het Sigmaproject Wal-Zwijn onder, daarna het GOG Vlassenbroek.

De baggerspecie voor de bouw van de compartimenteringsdijk werd aangevoerd per schip.

De baggerspecie wordt bruikbaar gemaakt.

Welke werken zijn aan de gang?

Bouw van de compartimenteringsdijk (1)

Het dagelijkse getij beperkt zich tot het noordelijke deelgebied. Daarom werd het voorbijgange gestart met de aanleg van een 800 meter lange compartimenteringsdijk. De grondwerken voor die dijk zijn inmiddels afgerond. Enkel bij uitzonderlijke stormen overstroomt de compartimenteringsdijk en functioneert ze als overlooppdijk naar het zuidelijke deelgebied. De dijk is opgebouwd uit 100 000 m³ baggerspecie uit de Boven-Zeeschelde, die per schip werd aangevoerd en onmiddellijk daarna met een innovatieve techniek werd verwerkt. Door de baggerspecie te hergebruiken bleef de omgeving gespaard van duizenden vrachtwagenritten.

De aanleg van de compartimenteringsdijk kreeg Europese steun in het kader van het PRISMA-project (Promoting Integrated Sediment Management). In dat project werkte Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z) samen met andere Europese partners rond het beheer en ecologisch verantwoorde

gebruik van baggerspecie. De innovatieve en geconsolideerde opbouw van de compartimenteringsdijk paste perfect in dat project.

Intussen evalueert W&Z de techniek, opdat die in de toekomst ook voor de bouw van de noordelijke ringdijk en in andere gebieden kan worden toegepast. Dat is meteen ook de reden waarom de compartimenteringsdijk als eerste werd gebouwd. De dijk moet nog verder worden afgewerkt met een verharding.

Aanleg ringdijken voorbereid (2)

Rond het overstromingsgebied leggen we ter hoogte van de woonkernen Vlassenbroek en Baasrode Broekkant een nieuwe ringdijk aan. Die dijk belet dat het water in het overstromingsgebied naar het achterland stroomt. Op de plaats waar de noordelijke ringdijk komt, werd het terrein alvast voorbereid. W&Z heeft er bomen gerooid en werfwegen aangelegd. Voor de constructie van die noordelijke ringdijk zal dezelfde techniek toegepast worden als bij

de aanleg van de compartimenteringsdijk. Zo wordt ook hier de aanvoer van grond via de weg zoveel mogelijk vermeden.

In het zuidelijke deel van het GOG Vlassenbroek maken we momenteel het terrein vrij om zand op te slaan voor de aanleg van de zuidelijke ringdijk. Vanaf de tweede helft van 2014 zal de zandopslag worden aangelegd met baggerspecie afkomstig uit onderhoudsbaggerwerken op de Durme.

Door de baggerspecie voor alle dijkwerken zoveel mogelijk over het water aan te voeren, beperken we de hinder voor de omgeving tot een minimum. Aansluitend zullen we de dijk optrekken; het zand zal met dumpers aangevoerd worden vanuit de zandopslag.

Omwille van de veiligheid is de werfzone tijdelijk verboden terrein. Na de werken zijn wandelaars en fietsers weer meer dan welkom!

Welke werken starten op korte termijn?

	2012	2013	2014	2015
Aanleg compartimenteringsdijk	Uitvoering	Uitvoering		
Verplaatsing drinkwaterleiding		Terreinvoorbereiding	Uitvoering	
Uitbreiding pompstation			Uitvoering	Uitvoering
Aanleg zandopslag		Terreinvoorbereiding	Uitvoering	Uitvoering
Aanleg ringdijken		Terreinvoorbereiding	Uitvoering	Uitvoering
Installatie uitwateringssluizen			Aanbesteding	Uitvoering
Aanleg visvijvers			Aanbesteding	Uitvoering

Visvijvers (3)

Om de aanleg van de zuidelijke ringdijk mogelijk te maken wordt een aantal visvijvers gedempt. Buiten het GOG, in het overgangsgebied tussen de ringdijk en Broekkant, komen er nieuwe visvijvers. In 2014 worden de werken aanbesteed.

Drinkwaterleiding (4)

Om het overstromingsgebied te kunnen aanleggen wordt de drinkwatertoevoerleiding van drinkwatermaatschappij TMVW verplaatst. De bestaande leiding, die onder het gebied door loopt, is namelijk niet bestand tegen de

druk van overstromingen. De voorbereidingen om een nieuwe waterleiding te trekken zijn aan de gang. Andere aanpassingswerken, zoals de verplaatsing van een elektriciteitsleiding (Eandis) en de bescherming van een zuurstofleiding (Air Liquide) in het noordelijke deel, zijn al achter de rug.

Nieuw pompgebied (5)

Ook als het GOG Vlassenbroek volledig onder water staat, moet het regenwater uit de omliggende, hogergelegen gebieden afgevoerd kunnen worden. Daarom wordt de capaciteit van het bestaande pompstation

aan de oostzijde van het GOG uitgebreid. Zo kan het pompstation grotere hoeveelheden regenwater wegpompen. Met dat grotere pompstation zijn de inwoners zelfs in de meest extreme situaties beschermd tegen wateroverlast. Die werken werden eind 2013 aanbesteed. In 2014 en 2015 worden ze uitgevoerd.

Nieuw speelterrein voor scouts (6)

De scouts van Baasrode krijgen een nieuw speelterrein, omdat hun plein aan de Broekstraat in het geplande overstromingsgebied ligt.

Bever voelt zich in zijn sas in Vlassenbroek

© Vilda - Yves Adams

Ruim zes jaar geleden verraadden vraatsporen aan oude wilgen de komst van een bijzondere bewoner in het projectgebied Vlassenbroek: de bever. Het gebied heeft de bever duidelijk wat te bieden.

In 2008 werd voor het eerst een bever gespot in de Vlassenbroekse Polder. Het dier was vermoedelijk afkomstig van een kolonie die langs de Dijle stroomopwaarts van Leuven leeft. Bevers kunnen immers ver uitzwermen als ze op zoek zijn naar een geschikt leefgebied. De vele brede grachten en de bomen uit zacht hout in het gebied oefenden waarschijnlijk een grote aantrekkingskracht uit op het knaagdier.

Drie beverjongen

De bever vond een partner, waarna drie beverjongen zijn geboren. Dat weten we met zekerheid dankzij videobeelden van Kristijn Swinnen van de Universiteit Antwerpen, die onderzoek voert naar bevers in Vlaanderen. De aanwezigheid van dergelijke grote zoogdieren bewijst dat de omgeving van Vlassenbroek een gebied is met veel kansen voor natuurontwikkeling. Niet alleen in het GOG Vlassenbroek, maar ook in het naburige Sigmagebied Wal-Zwijn in Hamme zijn er kansen voor de bever. Misschien trekken de beverjongen binnen enkele jaren die richting uit als ze op eigen benen staan.

De bevers hebben momenteel hun burcht in de visvijvers in het zuiden van het gebied. Maar die vijvers worden gedempt voor de aanleg van de zuidelijke ringdijk. Daarom moeten de bevers een andere stek zoeken. De dieren lopen geen gevaar. Via de grachten zullen ze snel een andere geschikte plek in het GOG Vlassenbroek vinden. Indien nodig worden er zelfs bijkomende waterverbindingen gegraven.

Afgeknaagde bomen tonen aan dat de bever het goed stelt.

Beveractieplan in de maak

Al knagend zorgt de bever voor meer openheid in het landschap, en dat is goed voor het ontstaan van een rijke biodiversiteit. Niet iedereen is echter even opgezet met de terugkeer van de bever.

Het ANB werkt inmiddels aan een 'beveractieplan'. In specifieke gebieden, zoals het GOG Vlassenbroek, geeft men de (beschermde) bever alle kansen; op andere plaatsen treedt men preventief op om schade te voorkomen. Het beveractieplan komt tot stand via intensief overleg met de betrokkenen.

Kunstenaars schetsen beeld van Vlassenbroek

Om het bijzondere karakter van Vlassenbroek extra in de verf te zetten, hebben Vlaams Bouwmeester, W&Z en de stad Dendermonde de Nederlandse kunstenares Wapke Feenstra ingeschakeld. Zij wil samen met lokale bewoners en tekenaars een beeld schetsen van de unieke sfeer in het gebied. Tekenliefhebbers zijn welkom!

Het kunstenaarsdorpje Vlassenbroek ligt op een prachtige locatie in een Scheldemeander. Voor tekenaars en schilders is het pittoreske dorpskerkje een geliefkoosd onderwerp. Het Team Vlaams Bouwmeester ging samen met W&Z en de stad Dendermonde op zoek naar iemand die over de unieke ziel van Vlassenbroek een kunstwerk kan maken. Ze belandden uiteindelijk bij Wapke Feenstra, een beeldende kunstenares die bekend is voor haar omgevingsportretten en haar participatieve aanpak van kunstprojecten. Wapke houdt van plattelandsomgevingen en betreft graag de inwoners bij haar kunstwerken. **Wapke Feenstra:** "Ik zie mezelf als de regisseur van een omgevingsportret dat met verschillende mensen wordt gemaakt. Voor ieder project bedenk ik een nieuw concept. Om Vlassenbroek beter te leren kennen ben ik er meermaals op pad geweest en heb ik met tal van mensen gesproken: inwoners, scouts, hengelaars ... Op basis van al die gesprekken en indrukken heb

ik een eerste plan uitgewerkt, dat ik nu met mijn opdrachtgevers ga bespreken."

Niet digitaal

Voor haar werk rond Vlassenbroek blijft Wapke ver weg van snelle registraties met digitale camera's en grijpt ze terug naar authentieke tekeningen. "De focus ligt op waarnemen en tekenen in de vrije natuur, zoals kunstenaars dat honderd jaar geleden deden. We zullen wellicht deze zomer, als het mooi tekenweer is, een kleinschalig event organiseren in Vlassenbroek. Daar kunnen tekenaars dan momentopnamen schetsen van de omgeving. Niet alleen professionele tekenaars zijn welkom, ook liefhebbers en kinderen mogen mee komen tekenen. Zolang ze maar een beeld schetsen van de sfeer in het gebied. Wie echt niet kan tekenen, maar wel goede ideeën heeft, mag die altijd aan een van de tekenaars doorspelen. Het voordeel aan schetsen en schilderen is dat ze niet alleen de realiteit weergeven, maar

dat je er ook dromen en toekomstelementen aan kunt toevoegen. Daarom wil ik voor dit kunstwerk niet met foto's werken."

Beeldboek

Na afloop van het tekenevent wil Wapke met alle tekeningen, schetsen en schilderijen van de deelnemers een beeldboek maken. Wapke: "Dat zal niet alleen een realistisch tijdsbeeld schetsen van Vlassenbroek, maar ook een poëtische weergave zijn van hoe de tekenaars het gebied aanvoelen en welke dromen en verwachtingen zij koesteren voor hun omgeving." Een concrete datum of locatie voor het event wordt nog gecommuniceerd, maar geïnteresseerden mogen altijd contact opnemen met Wapke via wapke@wapke.nl.

Meer weten over Wapke Feenstra? Kijk op www.wapke.nl.

De parel van Vlassenbroek, het gotische Sint-Gertrudiskerkje dat tegen de Scheldedijk aanleunt, is samen met het kerkhof als monument beschermd.

Nieuwe visvijvers en nieuw scoutslokaal

Door de bouw van de nieuwe ringdijk zullen drie visvijvers in het zuiden van het overstromingsgebied verdwijnen. Drie nieuwe visvijvers ter hoogte van het pompemaal vangen dat probleem op. Het zand dat vrijkomt bij de aanleg van die visvijvers, zal zoveel mogelijk hergebruikt worden bij de inrichtingswerken. Even verderop komt er ook een nieuw scoutslokaal.

Nieuwe visvijvers

Om de aanleg van de nieuwe ringdijk mogelijk te maken moeten drie visvijvers in Vlassenbroek verdwijnen. Om dat te compenseren zal W&Z drie nieuwe visvijvers aanleggen buiten het GOG tussen de ringdijk en Broekkant. **Tarcy Verstraeten** van de dienst Groenbeleid van de stad Dendermonde legt uit: "Momenteel zijn er in het gebied zeven visclubs actief, elk met een eigen visvijver en clublokaaltje. Maar drie van die vijvers liggen op het geplande tracé van de zuidelijke ringdijk en moeten daarom worden gedempt. Als compensatie komt er een nieuwe hengelcluster met bijbehorende accommodatie en een nieuwe parking. Die hengelcluster komt in het zuiden van het GOG, tussen het pompemaal en de Broekkant. Het zand dat vrijkomt bij het graven van de nieuwe visvijvers, wordt zoveel mogelijk hergebruikt voor de bouw van het GOG."

© Stad Dendermonde
Visclub 'De Kleine Put', ook wel 'Katteput' genaamd, telt ongeveer 60 actieve leden.

Nieuw scoutslokaal

Ook de scouts van Vlassenbroek krijgen een ruimte in de buurt van de hengelcluster. In overleg met W&Z, de stad Dendermonde en de scouts zelf worden de plannen van dat nieuwe scoutslokaal verder uitgewerkt. De samenwerking verloopt heel constructief.

© Stad Dendermonde
Visclub 'Fabriek Jacky Nestlé' is actief sinds 1957 en telt zowat 68 actieve leden.

Agentschap voor
Natuur en Bos

Waterwegen en Zeekanaal NV
weg van water

Contact

Meer informatie over het Sigmaplan vind je op www.sigmaplan.be.

Met vragen kun je terecht bij de projectleiders:

Hans De Preter

Projectingenieur
Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z)
hans.depreter@wenz.be
T 03 224 67 11

Elias Verbanck

Projectleider
Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
elias.verbanck@lne.vlaanderen.be
T 09 265 46 44

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Waterwegen en Zeekanaal NV
Afdeling Zeeschelde
ir. Wim Dauwe
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44
2018 Antwerpen

Redactie

Pantarein in een consortium met
Technum en DenS Communicatie

Gedrukt op gerecycleerd papier

www.sigmaplan.be